

С. І. Брус

Ринок цінних паперів

РИНОК ЦІННИХ ПАПЕРІВ — економічна система, у межах якої відбувається випуск, продаж та обіг *цінних паперів* між його учасниками у процесі розподілу та перерозподілу фінансових ресурсів і капіталів. Інша назва — фондовий ринок. Його основні завдання: залучення вільного капіталу та нових інвесторів, накопичення вільних коштів, мінімізація інвестиційних ризиків, розподіл тимчасово вільних фінансових ресурсів, прогнозування інвестиційних стратегій. Р. ц. п. поділяють на первинний і вторинний: на первинному компанії випускають нові акції через публічні розміщення, на вторинному інвестори продають і купують цінні папери — [акції](#), облігації (див. [Державні цінні папери](#)) та деривативи — через біржову (див. [Біржа](#)) або позабіржову інфраструктуру. До інфраструктури Р. ц. п. також входять фондові та торгові біржі, системи електронної торгівлі, депозитарні, клірингові, розрахункові посередники, брокерські та дилерські компанії, рейтингові агентства, інвестиційні, трастові та хедж-фонди, державні регулятори та саморегульовані організації, електронні комунікаційні мережі.

Як історичне явище фондовий ринок виник із розвитком торговельних відносин та з появою боргових документів — [векселів](#). 1592 з'явилася перша біржа у м. Брюгге (нині Бельгія), що обслуговувала іноземних торговців і мала міжнародне значення. Подальша еволюція і розвиток пов'язані з появою фондових бірж наприкінці 18 — на початку 19 ст. У цей час відкрито Лондонську фондову біржу (діяла від 1698, датою офіційного заснування вважають 1801) і Нью-Йоркську фондову біржу (1792). У 19 ст. фондові ринки почали швидко розвиватися, до торгівлі долучалися широкі верстви населення. У 20 ст. вони зазнали змін щодо посилення регуляції та запровадження стандартів у торгівлі цінними паперами. Цьому передувала криза фондових ринків і Велика економічна депресія 1929. Початок 21 ст. характеризується глобалізацією фондових ринків, зміною умов торгівлі, появою електронних бірж і фінансових технологій (fintech), новими методами управління активами. Перша фондова біржа на українських землях заснована 1796 в Одесі. На ній торгували цінними паперами місцевих банків, муніципальними облігаціями та ін.

До початку 20 ст. фондові біржі з'явилися у Києві, Львові, Харкові. Розвиток українського Р. ц. п. зупинився за радянської влади, при якій у 1930-х рр. закрито всі біржі. Сучасна історія

становлення фондового ринку в Україні розпочалася 1991 із появою першої фондової біржі та перших фінансових інституцій. У тому ж році прийнято Закон України «Про цінні папери та фондову біржу». В цей час починає працювати Українська фондова біржа, що 1992 вже мала 22 філії, з'являються інвестиційні та трастові компанії. 1996—99 фондовий ринок набув більш розгалуженої інфраструктури — створено значну кількість інвестиційних фондів і довірчих компаній, для покриття дефіциту Державного бюджету в обіг запроваджено державні цінні папери. Цей період характеризувався швидкими темпами емісії акцій, зростання їхньої ліквідності та появою перших іноземних інвесторів.

Світова фінансова криза кінця 1990-х рр. негативно вплинула на подальший розвиток українського фондового ринку, який поступово почав відновлюватися з початку 2000-х рр. під впливом економічного зростання. 2005 створено Національну комісію з цінних паперів та фондового ринку України, що займається регулюванням Р. ц. п. і забезпеченням прав інвесторів. У 2010-х рр. розпочато реформи, що мали на меті модернізацію фондового ринку в напрямі євроінтеграційних процесів, адаптації до європейського законодавства, впровадження європейських стандартів регулювання та контролю. На ринок вийшли нові інституційні інвестори, які почали створювати нові фонди та впроваджувати інноваційні інструменти.

Війна на сході України, що розпочалася 2014, та політична нестабільність негативно вплинули на Р. ц. п. Багато інвесторів пішли з ринку, що позначилося на його ліквідності. Але впровадження нових інструментів, цифровізація та модернізація торгів поживали його подальшу діяльність. Пандемія COVID-19 та повномасштабні воєнні дії стали каталізатором для переходу на цифрові платформи. Зростає популярність [венчурного капіталу](#), що підтримує фінансові технології та стартапи, пов'язані з фондовими ринками. Розвиваються онлайн-біржі та додатки для інвестування, які полегшують доступ до фондового ринку громадян, а також надають аналітику й новини. Технологія блокчейн спрощує операції на фондовому ринку та зменшує комісії для торговельних операцій.

Рекомендована література

1. Базилевич В. Д., Шелудько В. М., Вірченко В. В. та ін. Фондовий ринок: Підруч. Кн. 2. К., 2016;
2. Барановський О. І. Регулювання фондового ринку: зарубіжний досвід та уроки для України. К., 2017;
3. Чуницька І., Богріновцева Л. Вплив цифрових технологій на розвиток фінансового ринку в Україні // Економіка та суспільство. 2023. № 49.

Бібліографічний опис:

Ринок цінних паперів / С. І. Брус// Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс]
/ Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. :
Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2025. – Режим доступу:

<https://esu.com.ua/article-890774>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України
([докладніше](#)).